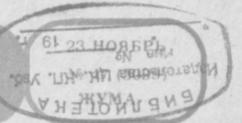

ЎЗБЕКИСТОН ССР ЁЗУВЧИЛАР СОЮЗИ
ВА ЎЗБЕКИСТОН ССР МАДАНИЯТ
МИНИСТРЛИГИНИНГ ОРГАНИ

АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1990
ЙИЛ

ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИ БОЗОРДАН ЎТАДИ

Борча талабларини қондиришга оғирлик қилган. Лекин мен аминманки ва сизларни ишортиб айтишга журъат этманки, бу — ўткинчи ҳол. Аҳолини тубдан яхшилаш учун Ўзбекистон борча бойликларга эга. Фақат ҳамма нарсаларни тўғри ҳисоб-китоб қилишимиз, тўғри тасарруф этишимиз, ҳамма нарсага эгалик ҳисси билан тўғри ёндашувимиз, ишбилармон бўлганимиз зарур.

И. А. Каримов бозор иқтисодиғига ўттиш билан боғлиқ турли соҳаларга жавоб бераркан, жумҳуриятларамиз тенг асосдаги яқин муносабатлар ўрнатилиши, шартномалар асосида турли соҳалар ва йўналишларда ҳамкорлик қилиши,

структура бўйича фақат маълум гапларини тўтиқувдай тақрирларнинг кўп гувоҳ бўлган кишиларни қайта қўриш даври жумҳурият Президентининг жон куйдириб, ишонч билан фикрлаши, масалаларини тереб билдиши, турли соҳалардан тереб хабардорлиги, мулоҳазаларини зўриқмай дўстона баён этиши, албатта, ўзига тортади, кучли таъсир этади.

Онг ва таваққур даражаси бир йилда эмас, бир неча ўй-йўллар шаклланди, деди бир жавобда Президент, ишчилар синфи ҳам бир пас иккида турғилиб қолмайди. Бунинг учун кўп замонлар жон қойиб, сабот билан тер туқиш керак бўлади.

[Ўз ахборотимиз]

Шоирлар Шукрулло ва Ойдин Хожиева семинар катнашчилар диванисиди

ДОРИЛФУНУН ЮБИЛЕЙ

В. И. Ленин номидаги Тошкент Давлат дорилфунун ташкил тоилганига 70 йил бўлди. Шу кунларда ана шу тантаналар зўр ҳажон билан нишонланди. Дорилфунундаги урғунлар, судбатлар қизғин ва эса қоларли бўлди.

Да шу шоғли санага бағишланган тантанали йилгилиш бўлди. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг котиби Ж. Хамидов жумҳурият Президентининг табриқномасини ўқиб эшиттирди. Юбилей муносабати билан дорилфунуннинг бир гуруҳ ходимлари жумҳурият фахрий унвонлари, Фахрий ёрликлари билан тақдирландилар. Жумҳурият Президентининг ана шу ҳақдаги Фармони ҳам эълон қилинди.

«Тошкент Давлат дорилфунунни жумҳуриятимизнинг маълум маънода илм-фан, маданият ва маориф соҳасидаги

нафрон бутуни ва келажакни кўрсатувчи ўзига хос ойнадир. Бу ойна доим мусаффо бўлиши» дейилди жумҳурият Президентининг табриқномасида.

Дорилфунуннинг босиб ўтган шоғли йўли, кадрлар тайёрлаш, илмий-тадқиқот ишлари ва навбатдаги вазифалари борасида ТошДД ректори, СССР халқ депутати, академик Э. Юсупов маъруза қилди. Маърузада ва сўзга чиққан бошқа нотиқларнинг нутқларида дорилфунун Ўзбекистон учунгина эмас, мамлакатнинг бошқа жумҳуриятлари халқ хўжалиги тармоқ-

СЕМИНАР ЯКУНЛАНДИ, АСАРЛАР САРАЛАНДИ

Адабиётнинг кенжа авлоди билан бўладиган ҳар бир учрашуви келажак билан мулоқот дейиш мумкин. Чунки унда ёшлар кетга авлод олдига келажак ишлари хусусида ҳисобот берсалар, катта авлод ўз тасарруфининг келгусида нималарга қодирлигини даъво қилиш мумкин. Шунингдек, даврнинг VI семинари Ш. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР Президентининг хузурида Нозирлар маҳамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров, Тошкент вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Мамаарсулов, Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. Фозилбеков иштирок этидилар.

Тантанали йилгилишда Ўзбекистон ССР вице-президенти Ш. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР Олий Ненгашининг Раиси М. Иброҳимов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи котиби А. Ефимов, Ўзбекистон ССР Президентининг хузурида Нозирлар маҳамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров, Тошкент вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Мамаарсулов, Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. Фозилбеков иштирок этидилар.

Драматургия шўбасида ўнга яқин ёш драматургининг асарлари муҳокамаланди. Шунинг ўзи адабиётимизда нисбатан оқиб келатган бу жанрнинг келажакга умид туғдиради. Тойир Юнусовнинг «Чеккадаги одам», Шукружон Сафоновнинг «Эшитилмаган фарёд», Шарофат Ашурованин «Анзур» асарлари ва Жўра Маҳмудовнинг драматик муҳокамаларда яхши баҳо олдиди. Уларнинг айримлари жумҳурият театрларида сўзлаштириш учун тавсия қилинди. Драматургия шўбасининг мураббийлари Ш. Шарифовнинг мулоҳазалари ана шундай бўлди.

Семинар кейинги йилларда адабиётимизга ҳаёт ҳақиқатини, инсон қалбини, унинг дунёқарашига ўзига хос таразда акс эттиришга интиляётган кўплаб истеъодли ёшлар кириб келатишини кўрсатди. Улар баъдий ижоднинг барча жанрларида қалам тибратмоқдалар. Семинарда қатнашган ёш ижодкорларнинг ярмидан кўпчилиги шонирлар ташкил қилган шўбасида, Шунинг учун шўбанинг шўбасида, таъкидлаш шўбасида, адабиётшунослар раҳбарлигида муҳокамалар турт турғида бўлиниш ҳола олиб борилди. Якуловчи йилгилишда гуруҳлар раҳбарлари шонирлар Ойдин Хожиева, Усмон Азимов, Сулеймон Раҳмон, Фароғат Камолова муҳокамалар натижалари хусусида ахборот бердилар. Натижалар чекки эмас. Кўчор Норқобилов, Қўшан Абдуллоев, Хосият Рустамова, Абдул Халим Шарипова, Абдулжўраев, Баҳодир Жураев, Минҳожиддин Мирзо, Шавкат Ҳасанов, Пахлавон Соҳиб, Шукрат Иброҳимов, Бомбурад Эралиев, Исроҳон Хамроев, Иқром Бўрибоев каби 20 дан ошқ шонирнинг асарларини китоб ҳолида, кўплаб ижодкорларнинг шеърларини баёзлар ва тўпламлар ҳолида нашр этиш тақлиф қилинди. Унлаб ёш шонирлар ССЖИ Ёзувчилар уюмисига аъзолигига қабул қилиш учун тавсия этилди.

Семинарнинг кенжа авлоди билан бўладиган ҳар бир учрашуви келажак билан мулоқот дейиш мумкин. Чунки унда ёшлар кетга авлод олдига келажак ишлари хусусида ҳисобот берсалар, катта авлод ўз тасарруфининг келгусида нималарга қодирлигини даъво қилиш мумкин. Шунингдек, даврнинг VI семинари Ш. Мирсаидов, Ўзбекистон ССР Президентининг хузурида Нозирлар маҳамаси раисининг ўринбосари Э. Самандаров, Тошкент вилоят партия комитетининг биринчи котиби С. Мамаарсулов, Тошкент шаҳар партия комитетининг биринчи котиби А. Фозилбеков иштирок этидилар.

Рус тилида ижод қилган ёшлар семинарда фео қатнашди. — деди Станислав Кулиш. — Насрда Александр Соловьев, Лейла Шахназарова, Владимир Дубко, назмда Александр Фесков, Игорь Загоруйко, Владимир Молочников асарлари юқори баҳоланди. Истеъодли ижодкор Илья Александровни эса уюмисига аъзолигига ўтиш учун тақлиф қилди.

УЙҒОН, УЙКУДАГИ УМИД

Жумҳурият ижодкор ёшларининг VI семинари кунларида муҳбиримиз кенга қатнашчилардан айримлари билан учрашиб, улардан бу анжуман ҳақидаги фикр-мулоҳазалари билан ўртоқлашганини айтиш мумкин. Қўйида анжуманнинг бу шонир Минҳожиддин Мирзо, қашқадарьлик ёш адиб Турғунпўлат Тиллаев ва тошкентлик драматург Тойир Юнусовнинг фикрларини эътиборингизга ҳавола қиламиз.

Минҳожиддин МИРЗО: — Семинарда катта умид ва ҳавотир билан шеърларимни олиб келганим. Мухокамаяхши бўлди. Ютуқ ва камчиликларим айтилди. Яхши ният билан китоб ҳолида нашр этишга тавсия қилинди. Бундан ҳам қувондим, ҳам ташвишман. Қувончим шундаки, ёшларимни оз бўлса-да, келажак дўстларимга, баъзи устозларимизга маълум қила олдим. Ташвишим боиси шунки, ўтган семинарларда ҳам кўпчилигини асарлари китоб ҳолида нашр этишга тавсия қилинган. Афсуски, уларнинг кўплари ҳали китоб туғул, матбуот сифатлари орқали ҳам ўқувчилар кўлига бориб теккени йўқ. Мен ҳам шуларга қисметдош бўлиб қолмадан ҳадиқидман.

Тойир ЮНУСОВ: — Анъанга айланиб қолган ёш ижодкорларнинг бу йилгилиш шўбасида, ўнлаб истеъодли қаламкашларни юзага чиқаришда муҳим аҳамият касб этади.

Турғунпўлат ТИЛЛАЕВ: — Адабиёт атамлик муқаддас даргоҳ остонисиди турган ёш ёзувчи ҳамиша иккиленишлар ичиде яшайди. У ўз иқтидорини ва асари ҳақида ҳолис баҳо эшитишни истайди. Шу маънода ёш ёзувчиларнинг VI кенгаши юракнинг туб-тублариде қўйиб ётган иккилениш турманларини буткул тарқатиб юбормас-де, ҳар қелай бедор ва тийрак бир умид бўлишлариди.

Бизнинг гуруҳимизда муҳокама қилинган Мавлуда Иброҳимовнинг фантастик қиссалари, Баҳодир Қобуловнинг қиссаси ҳаёти ҳақидаги эссе-эссе ва Шариф Холмуродовнинг тарихий қиссаси менда яхши таъсирот қолдириди. Мен китобхон сифатда иккита ёш ёзувчининг ўзинча қиёф қилдим. Буларнинг бири «Деворий гавзет» қиссасининг муаллифи Раҳмон Хожимуродов, иккинчиси, ақоиб ҳаживалар устаси Денов Тошонов бўлди. Шунингдек, муҳокамаларда қатнашган Х. Дўстмухамедов, Б. Муродов, И. Фафуров, О. Отахоновнинг бадиий оламий ҳақиқиде тереб мулоҳазалари — эҳтимол, бу фақат мен учундир — дил тубида ухлаб ётган умид ва ишонч қўйиларининг ўйғотиб юборилгандек бўлди.

Мен маъзур йилгида драматургия шўбасида «Чеккадаги одам» номили пьесамни муҳокамага қўйдим. У асосан ижодий баҳо олди. Шунингдек, камчиликлари ҳам айтилди. Кейинги кунларда эса Ж. Маҳмудовнинг «Хой, ким бори», Ш. Сафоновнинг «Эшитилмаган фарёд» пьесалари муҳокамаси бўлди. Ана шу ва бошқа асарларини таҳлил этиш чоғида драматургиямизнинг «хаста» томонларини ҳам кўришди. Булар нималардан иборат! Шунинг таъкидлаш керакики, ҳадеб драматургиямиз қиёқшол, ҳеч ким асар вамайдиди, деб айқондос солишимиз бас қилишимиз лозим. Аслинича, бутун кунда жумҳуриятимиз мустақиллик сивасига юз бурган бир пайта, марказда нашр этилган «Театр» ва «Совет» менен драматургия каби бирор бир журнал таъсис этиш кенчириниб бўлмайдиган ваэифидир. Токи, амалда иш қилмас эканми, ҳар қандай дўстларимиз беҳуда бўлиб қоларедиди. Шунингдек, бундан семинарларда жумҳуриятимиз театрларининг режиссёрларини тақлиф этишга ўрилли бўлди. Шундангина бу йилги муҳокама даражисиде қилиб келмасди. Қолверсе, маъзур журналларимиз ҳам драматургларимизга озгина эътибор билди қилганилариде лозим.

САНЪАТКОРЛАР ХОТИРАСИ

Тошкент шаҳар Усмон Юсупов кўчасидаги таниқли санъаткор, СССР халқ артисти Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Номид Ерматов яшаган уйда хотира тахтаси ўрнатилди. Шунингдек, Улуг Ватан уруши йилларида маъзур хонадонда яшаган таниқли совет адиби, Ленин мукофотининг лауреати, Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Константин Симоновга ҳам хотира тахтаси очилди. Хотира наҳасида ҳар икки санъаткорнинг ақиндан билган сафдошлари ва таниқли санъаткорлар сўзга чиқдилар. СССР халқ артисти Малик Қаюмов, СССР халқ депутати Одил Ёқубов, ЎзФА муҳбир аъзоси Иззат Султон, драматург Михаил Мелкумов ва бошқалар ўз хотиралари билан ўртоқлашдилар.

Тошкент шаҳар Форобий кўчасидаги қабристонга дафн этилган Ўзбекистон ССР халқ артисти Муҳиддин Қориеқубов хотирасини абадийлаштириш учун қабрига унинг бюсти ўрнатилди. Бюстининг очилиш маросимиде Ўзбекистон ССР маданият нозирини Н. Гойинов, жумҳурият Театр арбоблари уюмисини раисининг муовини Т. Ўлдошев, СССР халқ артисти Тамара-Рахоним ва бошқалар сўзга чиқиб, улуг санъаткор ҳақидаги хотираларини ҳамда унинг забек мусиқа санъатига қўшган улкан мероси ҳақида сўзлашдилар.

ЯНГИ ШАРОИТ—ЯНГИЧА ВАЗИФАЛАР

14—15 ноябрь кунлари Ҳамза Ҳакимзода Нийсий номидаги Санъатшунослик институтида Ўзбекистон ССР Маданият нозирлиги ва республика маданият ходимлари малакасини ошириш институти ректори С. Каримов очди. Шундан сўнг Ўзбекистон ССР маданият нозирини ўринбосари Р. Нишонов «Янгича хўжалик юритиш шароитида маданият ва санъат муассасалари ишини тақомиллаштиришга оид долзарб

муаммолар» деб номланган илмий-амалий конференция ўтказилди. Конференцияда Ўзбекистон маданият ходимлари малакасини ошириш институти ректори С. Каримов очди. Шундан сўнг Ўзбекистон ССР маданият нозирини ўринбосари Р. Нишонов «Янгича хўжалик юритиш шароитида маданият муассасаларининг вазифалари» маърузида маъруза қилди.

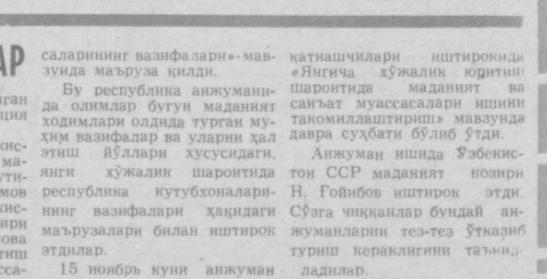
Бу республика анжуманида олимллар бутун маданият ходимлари олдига турган муҳим вазифалар ва уларни ҳал этиш йўллари хусусидаги, янги хўжалик шароитида республика кутубхоналарининг вазифалари ҳақидаги маърузалари билан иштирок этидилар.

15 ноябрь кунин анжуман катнашчилари иштирокида «Янгича хўжалик юритиш шароитида маданият ва санъат муассасалари ишини тақомиллаштириш» маърузида давра сўзбати бўлиб ўтди.

В ЭТОМ ДОМЕ ЖИЛ С 1968г. ПО 1978г. ВЫДАВАЮЩИЙСЯ КИНОРЕЖИССЁР УЧАСТНИК ГРАЖДАНСКОЙ ВОЙНЫ, ГЕРОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ТРУДА, НАРОДНЫЙ АРТИСТ СССР, ЛАУРЕАТ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕМИЙ СССР И УССР ИМЕНИ ХАМЗЫ, ДЕПУТАТ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА УССР
КАМИЛЬ ЯРМАТОВ

У ЭТОЙ ДОМЕ ЖИЛ С 1968г. ПО 1978г. ВЫДАВАЮЩИЙСЯ КИНОРЕЖИССЁР УЧАСТНИК ГРАЖДАНСКОЙ ВОЙНЫ, ГЕРОЙ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО ТРУДА, НАРОДНЫЙ АРТИСТ СССР, ЛАУРЕАТ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ПРЕМИЙ СССР И УССР ИМЕНИ ХАМЗЫ, ДЕПУТАТ ВЕРХОВНОГО СОВЕТА УССР
КОНСТАНТИН СИМОНОВ

БАРАКАЛИ ИЖОД

Ўзбекистон ССР ва Қорақалпоғистон АССРда хизмат кўрсатган санъат арбоби Бердақ мукофоти лауреати, композитор Абдирим Султонов 60 ёшга тулди.

А. Султонов 1930 йил 15 мартда Чимбой шаҳрида ишчи оиласида туғилган. Ҳозирдаги факультетда таълим олади.

кестрида бадий раҳбар ва бош дирижёр бўлиб ишлади. 1982 йилдан бошлаб айни пайтгача эса Ж. Шомуротов номидаги Нукус санъат билим юртида ёшларга ўз билим ва тажрибаларини ўргатиб келмоқда.

А. Султонов турли жанрларда ижод қилиб келмоқда. Унинг музыкали театр соҳасида қилган меҳнатлари барокали бўлди.

Қутубдан

«Орол денгизи» каби бир қанча музыкали спектакллар яратган.

У ҳақда чолғу асбоблари оркестри учун ёзилган бир қанча сюиталар, «Сайра булбул» романсининг муаллифи.

Педагог ва жамоат арбоби А. Султоновни қутлуг 60 ёшга тулганлиги ва иккунчи фаолиятининг 40 йиллиги муносабати билан қутлаймиз.

КЕЧИККАН ҲАҚИҚАТ

Бош бешинчи бетда

Жўра Тўрабеков ҳақда давлатга хизмат қилмаганди. Унинг қонун олдига жинояти ҳам йўқ эди. Лекин бу адолатсизлик бир неча ўн йилликлардан сўнггина тўғриланди.

қшимиз, қамаб ва куч ишлатиб айбдорлигини тан олдиришимиз, йўқ қилишга эришимиз лозим эди...

Леонов-Нумеровский 1941 йил 28 июлда суд ҳукми билан отиб ўлдирилди.

Ўзбекистон ССР Ички ишлар халқ комиссари бўлиб ишлаган Агресян Дереник Захарович (Гдлян ҳам ундан қолишмади) Ўзбекистондаги раҳбар ва танлиқли шахсларга иғво тўқиб, ақилсизқилибчи номини тақиб ишларини ташкил қилганлиги учун 1938 йили 20 ноябрда қамоққа олинди.

тин Сорокин деган НКВДнинг маъсул ходимлари ҳам фақат Қўқон шаҳрида мингга яқин кишини ноҳақ қамоққа олишган.

«17-камера» деб номланувчи маъсул хона ташкил қилинган. Бу хонада 52 киши уриб, қинаб ўлдирилган. Қолганлари сохта айбдор билан отиб юборилган.

ШУНИНГДЕК, улар тақводор шахс — Пир Эшон Халфани қамоққа олишиб, «бухор ва Туркистон бахти» деган ташкилот тузгансан деб, бўлмаган ташкилот раҳбарлигини тан олишга мажбур қилишган.

ташланганлиги ҳақида тантанали ахборот берилган...

Номзобой деган (фамилияси ҳам номзобой) саводсиз дехқон йўқотган отини ахтариб арз билан келганида ушлаб олиниб «17-камерага» ташланган. Бироз вақтдан сўнг унинг «Троцкий билан биргаликда иш кўрган буржуа миллатчиси, оқ офицер Зайцев эканлигини «тан олдириш» пайтида калтак зарбидан жон берган.

Қаётган йилларнинг қонли саҳифасида Жўра Тўрабеков каби қирқчиллама ёшда қийлиб, умри ҳазон бўлганлар оз эмас. Биз ўтган муҳим йилларда беғуно марҳумларнинг қирқчилла юрди руҳини оз бўлса-да шод қилиш, уларнинг беғуно фарзандлари қалбига бир оз таскин бериш учун қайтидик.

Кечиккан ҳақиқати — шу!

ДАЛВАРЗИНТЕПА ШУҲРАТИ

Ҳафиз АБДУСАМАТОВ

ХАМЗА НОМИДАГИ

Санъатшунос институти Токиода Сока университетидан Давларзинтепа ҳамда Японияда биргаликда қазилма ишларини олиб бориш, уларнинг ақилдорлигини илмий асосда таҳлил қилиб, чоп этиб, уш тилда (рус, япон ва англис) чиқариш ҳақида шартнома тузган.

Билан аппарат экранда

олима китобларининг рўйхати кўриниб қўйди. Бир вақтинчи ўнда суратга олиб, сўзларни аъзиб олиб, экранга туширадиган, овозини эшиттирадиган турли тусан видео аппаратлар ҳақида гапириб ўтирмасак ҳам бўлади.

ни, адабий журналларини

олар экан. Шу ёш университетининг кутубхонаси ва ўқув жараёни ҳам техниклашган. Дарс хонасида ҳар бир талабанинг олдида компьютер, теlexвизор бор, дарслар уларни тўла ишга солган ҳолда ўтилади.

сиддаги илмий тадқиқот

ишларини муваффақиятли олиб боришга имкон тулдириди. Унинг яна бир олжиноб, хайри ишнинг айтмай ўтмаймиз. Ўзбекистон билан Япония ўртасида алоқаларини янада мустақамлаш мақсадида Сурхондарё областининг Шўрчи районидан қазилмалар олиб бориладиган жойларнинг марказида бир био қўрмоқчи. Бу био олти-етти хонадан иборат бўлиб, бутун харажати янабо Като ўз зиммасига олди.

МЕРОСИМИЗНИНГ ИККИНЧИ УМРИ

Бош учинчи бетда

Бугунги кунда жумҳуриятимизда қадимги туркий обидалар, умуман, маданий меросини ўрганиш борасида дадил қадамлар ташланмоқда. Бунга таълимнинг ўтмиш маданий меросига бўлган ҳурмати, эъзигини англаши сабабдир.

ишлардан бехабаримиз. Акс ҳолда Талъат Текин ўзбек олимларининг қадимги туркий обидалар бўйича ишлардан хабардор бўлиб, бирортасини тилга олиб ўтар эди.

Мулалли ҳар икки обиде бўйича М. Рясаян, Ю. Немец, В. Радлов, В. Томсон, А. фон Габен, С. Е. Малов, В. Банг, М. Эркин, У. Сарткая, А. Н. Кононов ва бошқа бир қатор рус ва чет эл олимларининг асарларига тўхталади, биронта ўзбек олимларини иши қайд этилмади. Вахолокин, Ўзбекистонда бу соҳада ишлар 20-йиллардаёқ бошланган эди.

ШУНИНГДЕК, улар тақводор шахс — Пир Эшон Халфани қамоққа олишиб, «бухор ва Туркистон бахти» деган ташкилот тузгансан деб, бўлмаган ташкилот раҳбарлигини тан олишга мажбур қилишган.

НКВД ўйлаб топган бу ҳаёлий ташкилот «таълимнинг ўш «17-камерага» тиқилган. 18 кишидан олтигаси қийноқларга дош беролмай жон берган. Сақитасини эса отиб ташлашган. Қолганлари исзис йўқолган. Марказга эса, йўқ ақилсизқилибчи ташкилот қош этилганлигини ва йўқ қилиб

1989; Битигиллар оламда, 1990), филология фанлари номзоди К. Содиқовнинг (Аждодларимиз битиги, 1990; Эски уйғур ёзуви, 1989) ишларида ҳам қадимги туркий обидалар, хусусан, Кул тигин ва Билга хоқан обидаларига мурожаат этилади.

Қилинган ишлар оз эмас, фақат туркий халқлар учун умумий бўлган ишларни шу халқларнинг манфати йўлида бириктириш керак.

Низомиддин МАҲМУДОВ, филология фанлари доктори, профессор.

Насимхон РАҲМОНОВ, филология фанлари номзоди

ОДДИЙ ҚўЛЛАР СЕҲРИ

Бир неча кундан буён Ўзбекистон ССР Санъат музейида XIV — XX асрлар Эрон санъати кўргазмаси намоиш этилмоқда.

Бу кўргазма ҳақида музей бўлими мудири Флора МУХТОРОВА шундай дейди: — Илм бор ҳамкорликда уюштирилган бу кўргазманинг ташкилотчилари Москвадаги Шарқ халқлари санъати музейи ва бизнинг музей ходимларидир.

ри бор. Кўргазманни томоша қилсангиз, Эрон халқ амалий санъатининг нақадар нозик, ўзига хос эканлигини ишонч ҳосил қиласиз.

Ганинг, сирасини айтганда, юз марта эшитгандан, биё марта кўрган афзал. Дарҳақиқат, музейнинг учинчи қаватида кўтарилди, эронликлар санъати намуналари билан танишар эканман, бу халқнинг нақадар диди нозик, таъби юксак, маданияти юқори савияда эканига ишонч ҳосил қила бордим. Мана, металлдан ишланган гулдонлар, нақши нигор усулида бажаририлган қўтичалар, кўзача, товоқ, ликопчалар кўзингизни қамаштира-

ганидан ташқари, шундай ўзига хос безаклар берилган ки, қараб эриямасиз. Бўрма шаклида, нақши нигор усулида кўпрангли қилиб ишланган, сирланган суратлар, «Баҳром Гур овда», «Аёл», «Шоҳ сурати»; «Еш аёл сурати» деб номланган мойбўёқдаги асарлар ўзининг табиийлиги, бир вақтинчи ўзидан ҳам содда, ҳам мураккаблиги билан ақлингизни шоширади.

Хуллас, Эрон халқ амалий санъати кўргазмаси сизни гаройиботлар оламига етаклайди, инсоннинг юксак диди, бетимсол тафаккури, мўъжазакор санъати билан ошно қилди.

Г. УМАРОВА

СУРАТЛАРДА: кўргазмага қўйилган асарлардан намуналар

1990 йил 23 ноябрь, № 47 (3099) Ўзбекистон адабиёти ва санъати

ТОШБАҚА УЧИШ БАХТИГА ЭРИШГАЧ...

Рухни нима овуттиради? Эрк бўлмаса, ҳеч нима!

Ҳаётни тарқ этган, ўлимни ҳам тарқ этди, деган фалсафий тушунча бор. Демак, ўлим оstonасида турганда ҳам ҳаёт китобини varaқлайвериш мумкин.

Ҳақсизликка қарши ё курашқилди, ё у билан келишқилди. Ора йўл йўл!

Эрк тантана қилган маълакатда тенгликка интилиш ҳеч қачон давлатни парчалашга хизмат қилмайди. Бундан хавотирланмаслик керак. Ҳар қандай тенгсизликнинг дояси эрксизликдир.

Ф Ничшеда хавф-хатарни қувонч билан қаршилаш истаги кучли бўлган «Хавф-хатар қаерда бўлса, мен ўша жойданман...» дейди Ничше. Аммо шундай одам ҳам беъизини суҳбатлар, юзани саволлар, майда ва миқгов гаплардан қаттиқ чўчиган.

Бошга кулфат тушганда ўзин тутати билмиш — нодир қобилият. Бироқ бу қобилиятни ирода доирасида чеклаш жуда камлик қилади.

Қадимги Хитой доғимондлари, бошқаларга совуққонлик билан қара, ўзгаларни совуққонлик билан тингла, мушоада юритганда совуққон бўл, совуққонликда изтироб торт, деб талаб қилишган. Шундай талаб Шарқ тасаввуф талымотида ҳам бор. Согуққонлик — қизиққонликнинг тескари томони дейдиган бўлса — у жиззақиллик, юзаклик, вайсақиллик ва худпарастликнинг кушандасидир. Согуққонлик — теарлик. Ақдан ва руҳан теарлашиш бошланганда совуққонлик ўз-ўзидан инсоннинг ички эҳтиёжига айланади.

Виров янгликка қобгон бўлса, кимлардир унга гўрбон бўлишга тайёр. Қайта қуришнинг ўқтам ҳаракатларининг ашаддий душманларини ҳам «қобгонга» айлантириб қўйди. Бу — энг ёмон хавф...

Хотира ва таассуротларда ҳамма вақт қандайдир портловчи «модалар»лар илпирин ётиши шарт.

Дўстларимдан бирининг муйойиба билан «Ҳасадчи — озгин, ивгогар семиз бўлади», — деган сўзлари ёнида қолган. Ўйлаб қўрилса, шу гапда жон бор. Негаки, ҳасадчи ўз ичгани ўзи еди, ивгогар ўзгаларнинг асаби, ҳатто умрини кемирди.

Доғимондан юрак турмуш деган қиморбозга деярли ҳеч нарса ютқазмайди.

Ким кўнгли хизматқори, ким вужуд югурдаги ишнинг юзида «муҳр»ланган бўлади.

Барча билан баробар «ўйин»га тушмаган одам — беғона одам. Унинг жамияти — ёлғизлик, ёлғизлиги — эркин бир жамият. Бу одам бошқалардан ўзга бир руҳий ҳаётга қўнқазмади. Унинг манфаати — манфаатсизлик. Уни сўясалар ҳам, мақтасалар ҳам фарво қилмайди. Лекин ҳеч кимни у сотмайди. Сўфийларга ўхшаб «Билган — гапирмайди, гапирган — билмайди», деб ўйлайди у. Ўз жонига ўзи жабор ўтқазиб «илми»ни чуқур ўзлаштиратган бу одам, зеркиб илмаса-да, негадир фикр юритиб зерикмайди. Аммо фикрлашини эмас, зериклигини қадрлайди.

Эопнинг гали рост бўлса, тошбақа ҳам учини бахтига эришгач, хатосини англаган экан...

Ўз маънавий дунёсига эга шахсларининг хурматлашини ўргатса, ҳақ маънавиятини ардоқлашини ҳам пухтароқ ўргатаман.

Қудратли қўнғул эртани, кечми, барибир, хурликка эришади. Аммо шу хурликни муҳофаза этадиган хотиржамлик учун қайғуриш лозим.

Араб файласуфлари ҳасадни еру кўндаги биринчи жиноят деб ҳисоблашган экан. Шунинг учун бўлса керак, дунёдаги деярли барча жиноятларда ҳасаднинг фаол иштироки бор.

Халқ руҳини эзиш — зуравонликнинг даҳшатли йўли. Ҳар қандай зулм миллий Рухни янчишдан бошланган шу тарзда давом эттирилади.

Ахлоқ баҳсидаги уюм-уюм қуруқ сўзлар, китобий насихатлар боқира гўзалнинг бир тала соғига арзимайди.

Ўзликдан ажратадиган ҳар қандай «идеал»дан сира иккиланмай кечини керак.

Театр — бу, ҳаёт дейишади. Аммо ҳаёт — бу, театр дейишмайди. Эур роллар ҳам аввал ҳаёт саҳнасида ижро этилади-ку!

Санъат ҳавосидан нафас ололмайдиган қаламқашнинг битта «ютуғи» бор: у кўзи қўргани-ю, қулоғи зшитганини ёзади, холос.

Одамни ўқ билан ўлдиршдан, ёлгон билан ўлдирш ёмон.

«Шахмақом»дан мен шу тупроқ, шу Ватан бағрида ётган улуг аждодларни топаман.

Ҳаётдаги энг кўп ёмонлик ва разолат ҳақиқат ҳақида сўзлаб, ҳақиқатга иншонмасликдан туғилади.

Иброҳим ҲАҚҚУЛ

Эртанга ўхшаш бир воқеа айтиб берайми! Эшитсангиз имомини қонилки, қалпоғинини осмонга отиб, ёхуд қорнингизни ёғилалди... Хуллас, ҳафа қилмасликка сўз берман.

Аваламбор, ҳикоятим бош қаҳрамонининг турки-таровати ҳақида икки оғиз. Гап шундаки «қаҳрамонимиз» дунёга келганда унинг шакл-шамойили одатда биз кўриб кўнликкан чалоқлардан сал бошқачароқ бўлиб... Нима бармоқ олтига эдимки, дейсизми! Йў-е... Сунати бўлиб туғилганимиди! Яна йўқ. Балки думки... Сал яқин келсангизда, барибир тополмедингиз!

Сизга қандай тушунтирсам экан! Хуллас, қаҳрамонимиз дунёга келиб, чақалоқнинг йўдоши кесилганда, ҳамшира-энагалар унинг юмшоқлига жойида, яъни кетган мансобога шакллар ўтирадиган «кресло» жуда-жуда ўхшаб кетадиган жажжонига «ўриндиқ» борлигини кўриб, қайратдан бермоқчи тишлайшқанди...

«Қаҳрамонимиз» туғилиши биланқо шаҳар рўзномасида чоп этилган «ўриндиқ» билан туғилган бола» мақоласи ҳеч қандай қизиқчи уйғотмедди. Тан олиш кераки, бу ўринда рўзнома ходимлари ҳам андек совуққонликка йўл қўйишди. Табикини, улар шундай диққатга сазовор «янгиллик» мажлис матларини, нарх-навоини охиб бориши ҳақидаги материаллар берилмаганди дастлабки бетда бошиқанларидан, кўнликки Бефарқ қолди...

Аммо шўрлик ота ўз жигарийшнинг текдирдан ташвишга тушган ҳада, бетовраннинг ўринини бақтичана эғаллаб турган ўринбосеридан сўради.

ЭҲТИЁТКОР

Қобилжон ниҳоятда эҳтиёткор йигит. Ешилганда, зилзила бўлса, омон қолиб бўлсан, деган ўйда баянда қаватли уйлара сира чиқмасди. Талабалик йиллари ҳам қурдошларни туғилган кунларида ётоқхонага тақлиф этишса, ёнгидаги кўчарувчи зинаюлар қаердалигини синчиқлаб ўрганган, хонага кирарди. Девор ёнига ўтиришга тўғри келса, албатта, тепага қарарди. Сурат ёни соат осилган бўлса, бошимга тушиб кетмасин, деб ярим газ сурйиб ўтирарди. Барча икки-уч қошқ еганидан сўнгина, овқатга қўл узатарди. Кўчада уч киши тудан ортиқ бўлиб юрмасди. Уқишни тудан татиб ишта келганда ҳам гали кимлардир ёқмаслигини ўйлаб, мажлисларга сира гапирмасди. Бир мажлисда ҳамма кўйиб-ёниб гапирвергач, у ҳам қизиқиб кетиб «Магазинда гўшт йўқ», деган сўз ноҳосдан оғзидан чиқиб кетди. Дарҳол даст бериб, ўзини ўтирганларнинг ланасига олди. Пешонасидан совуқ тер чиқиб кетди. Ҳайтовур, ҳеч ким эшитмади ёки эътибор бермади. «Нега бекитмасин?» деб сўраганларга шивирлаб: «Бола-чақамиз бор, ахир», деди.

Одил АБДУРАҲМОН Саломнома. Қанча ёғоч Ташдиқ, Энди бошини Қашдиқим. Дав олшига Кузатишган, Пенсияга Узатишган.

ЖўХОРИ Жўхориан, Жўхориан, Сендан бўйдор Юқориан. Қўлтиқлаган Болаларим, Еб қўйишди Холаларим.

Бойнинг отаси қувончидан қичқириб юборавэнбди, сўнг ўзини тугиб ўғлининг иштонидан тортиқилди. — Мана қаранг... Бунинг ўрни ўзи билан. Ҳе-ҳа, болаимизнинг орқаси зўри! Бундай изохдан сўнг, турган гап, мудиранинг тилига томоша тошгандек қалованли қилибди. Нонлоқ, «ўз ўриндиқига эга» бўлган Уринбойни боғчага бечким қабул қилибди.

«ЎРИНДИҚЛИ» ЎРИНВОЙ

Шу тариқа Уринбой «ўз ўрни» билан махсус мактабин битириб, институтга ҳам жойлашибди. Ҳаш-паш дегунча «диплом»ни қўлтиғига қистириб Уринбой отаси ҳамроҳлигида мартабали муассасалардан бирига кириб борди.

— Углимни ишга қабул қилсанглар! — дебди Уринбойнинг отаси гапни лўнда қилиб. — Фақат дурустроқ ваэифага...

— Марҳамат! — дейишқилди мартабали муассасадигилар. — Фарзандингизни қўлидан нима иш келадди! — Креслода ўтириш — дебди Уринбойнинг отаси бу сафар анқор билан, — яъни, бошлиқ бўлиш!

— О-о-о! — деб жавоб бердишди унга мартабали муассасалардигилар. — Бизда бошлиқлик ўрини банд. Катта-миз қариб қирқ йилдан буён ўз ўтирадиган ўриндиққа қулф-қалит ўрнатиб олган.

«Бўш келманглар! Галаба бизники!» Қобилжоннинг қоши ишониз бўп кетди. У ҳайқириб қорозга ташланди. Бурда қилиб йиртиб, ўт қўйиб юборгач, ўғлига юзланди: — Бу нима қилганинг, ноқўр! Отангни шарманда қилмоқчи бўлдингми? Платак ёзиб намойишга чиқмоқчимсан? Экстремист!

Марат ШАРИПОВ

лаззатли деққаларни қада қила бошлайди. Тасаввур қилинг: айтилик каттакан бир залда каттакан бир йигини кетяпти. Ҳамма жой олдиндан банд бўлганлиги сабабли қаҳрамонимиз мажлис ҳайъатига сайланмай қолди, дейлик. Бундан Уринбойимиз заррача бўлса-да, ҳафа бўлиб ўтирмас экан. Бамайлихотир, шартга юқорига кўтарилганча ўз «ўриндиқини» билан президиум-

ЧАҚМОҚ-ЧАЛАР

нинг қок ўртасида ўтириб оларкан, Еки, айтилик, қориний мамлекетлардан бирига обрўли делегация жўнатилмоқчи-ю, аммо «ўринлар» аллақачон тақсимланиб бўлинган. Шу ҳам Уринбой узун муаммомоли! У сира азият чекмасдан бемалол делегация аъзоларининг сафига ёриб кириб...

Лекин... Уринбойнинг ўзини гувосҳиз, бўйига аллақачон «ола хуржун» осилган... хотин деганининг ўзига яраша ноз-фириғи дегандай...

— Хуллас, нима боло бўлибди-ю хали чиллес чинор-чиқмас Уринбойнинг «ўриндиқини» келинга ўтиришмай қилибди. — Е мени дейсиз, ёки мана бу «қуришни!» — дея шарт қўйибди у кўзе болага. — Дугоналаримнинг нима боло почмакчи бурқўшмакчи» деб қулишларига сира-сира тоқатим йўқ. Қачгаче муҳлат... йўқотиб келинг!

«ЎРИНДИҚЛИ» ЎРИНВОЙнинг «ўриндиқини» ажратиб олиш бундай қарашса... у аллақачон жон таслим қилиб бўлган экан! Қўни қўрган бош жарроҳ бу фоймадан бироз хайратга тушиб: — Эҳ, катта хатога йўл қўйибманку! Бу инсоннинг жон риштаси, биз ўйлаганча кўррак қафасида эмас, аксинча «ўриндиқига» экан-да... Афсус! — дебди.

Мухаммад ОЧИЛ

ҲАР САТРИ КАШФИЁТ

Муаллиф ҳаётнинг ажиб манзараларини, ҳеч ким эътибор бермайдиган воқеаларни айтиралик билан қузатиб боради. Тўғри, унинг дастлаб район рўзномасида босилган «Мағзава» шеъри барчада яхши таассурот қолдирган эди. Шундай бўлса ҳам негадир (симёғочдан йиқилиб, икки охи қасалхонада ётгани учунми) ижодини йигитлириб қўлган эди. Ҳаётнинг айтишча, бир кунни ашаддий муҳлислари унга янги шеърлар ёзишни, мабодо ёмаса, холи вў бўлишини таъкиллашди. Муҳлисларнинг дў-қўбўлмасидан «ўзи»ми ёки илҳомни жўшоби. Т. Парвозийнинг кунига камида етти-саккизтадан шеър ёзиб ташлайверди. Қарасанк, тўплам бўлиб турибди. Шундай экан, шеърқоллар ҳуммига ҳавола қилиш ҳам керак-да!

Иктидорли инқодорнинг тўпламдан ўрин олган «Қорин гўйса», «Кўнанин олайтирма», «Уяқум келди», «Этининг пошниса» каби шеърлари таъкидчилар томонидан ижобий баҳоланди. Тўтуруқнинг «Кўнанидан аканг», «Қорин оғриги», «Ўлқатинам» каби шеър ва тўрт-

ЭЪЛОНЛАР Ўзбекистон Маданият нозирлиги М. ҚОРИЕҚУБОВ НОМЛИ ЎЗБЕК ДАВЛАТ ФИЛАРМОНИЯСИ В. И. ЛЕНИН НОМЛИ ССЖИ ХАЛҚЛАР ДУСТЛИГИ САРОИДА 25 НОЯБРЬ СОАТ 15.00 ДА ХИТОН ХАЛҚ РЕСПУБЛИКАСИ СИНЬЗЯНЬ УЙГУР АУТНОМ НОҲИЯСИНИНГ АШУЛА ВА РАҚС АНСАМБЛИ

ликларини ўқитган кишининг завқи ва ҳайрати ошмасдан илҳони йўқ. Бундай маҳоратга эришиш сирин билан қизиққан-нимизда Парвозий камтарлик билан «тинимсиз изландим ва уйқун тарқ этдим» деган эди. Келинг, шу ўринда унинг шеърларидан намуна берасак: Тоғга чиқишга нарвон керакдур. Сигирни боғлашга арқон керакдур. Қишда қор ёғса, бўлади совуқ. Ҳўроани соғинса, қа-қақлар товуқ... Кўрдингизми, қанчалик зўр топилма! Ҳар бир сатри — кашфиёт! Бунақанги теша тегмаган тўртликларини яратиш ҳамма инқодорга ҳам наслиб қилмас. Бўлмасинди япасанг узоқ. Ҳаётингга ким қўйди туюқ? Вечор эганинг зор Йилғитиб, Ҳарор ўлдинг, эй шўрлик бузоқ! Кўнанининг ўлган бўзига бағишлаб ёган марсиясиде муаллиф ўқувчининг ҳиссиётига кучли таъсир кўрсатади. Бундан ташқари, шеърдаги вазн-қофиянинг жойида экалтигини айтмайсизми!

Хуллас, ижодни энди гўнча оқабган истеводли шоир Парвозийнинг ушбу тўплами айрим нуқсонларига қараман, ундан келжақда зўр классик чиқишга гувоҳлик бериб турибди. Ҳасан АБДУВОҲИДОВ

Созандалик (фортепиано, торли ва ўзбек халқ чолғу асбоблари) Кирувчилар мутахассислик, фалсафа ва чет тилидан имтиҳондан топширадилар. Хужжатлар: ректор номига ариза, иш жойидан тавсиянома, олий ўқув юртининг йўлнамаси (1990 йили битирганлар учун), диплом ва меҳнат дафтарчасининг нусхалари, танлаган мутахассислик бўйича ёзма реферат. Хужжатлар 20 декабрча қабул қилинади. Манзил: 700000, Тошкент шаҳри, Пушкин кўчаси, 31-уй. Аспирантура бўлими.

ЎЗБЕК ИСТИОН АДАБИЁТИ ВА САҲЪАТИ. ШУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ БАҲОСИЮ ТИЙИИ. «ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО УЗБЕКИСТАНА» Орган Союза писателей Узбекской ССР и Министерства культуры Узбекской ССР. Редакцияга келган қўлёма ва суратлар муаллифларига қайтарилмайди.